

N:o 46.

Af herr *Mankell*, om ändring i §§ 14, 17 och 26 riksdagsordningen.

Min lifliga öfvertygelse att endast rättvisan, och full rättvisa, kan lägga en fast grund till samhällets bestånd samt till dess lugna och sunda utveckling föranleder mig att, utan afseende på möjligheten af framgång för tillfället, framlägga nedanstående motion om införande af allmän rösträtt vid val till riksdagsmän för Andra Kammaren.

Rättvisan fordrar att i samhället rättigheter och skyldigheter äro jemnt afvägda, så att full *likställighet* råder mellan alla samhällsklasser och samhällsmedlemmar. Denna sanning är man ofta benägen att i teorin erkänna såsom riktig. Men huru är det i verkligheten, i praktiken?

Huru dermed förhåller sig, hvad särskildt beträffar vårt samhälle, framgår af tvenne viktiga sakförhållanden, nemligen beskattningens och rösträttens fördelning.

Den förnämsta *skyldighet*, som åligger samhällsmedlemmarne, är att betala de *skatter*, som erfordras för gemensamma behof. Likställighet i detta hänseende förutsätter, att dessa skatter erläggas efter förmågan och sålunda utgå med samma qvot af hvars och ens inkomster. Men huru har väl denna princip, hvars allmänna berättigande äfven gerna erkännes, blifvit tillämpad? Detta känna vi alla.

Oberäknadt de personella skatterna, som äro en skamfläck för vår samhällsordning, består största delen af våra skatter af förbrukningsskatter, hvilka hårdast trycka på de orepresenterade samhällsmedlemmarne. Före lifsmedelstullarnes införande utgjorde förbrukningsskatterna 80 procent af

skatterna till staten och 15 procent af skatterna till kommunen. Sedan dess har missförhållandet ytterligare ökats,

Huru har detta blifvit möjligt? Jo, derigenom att *rättigheterna* äro så ojemnt afvägda, att i det hänseendet ej heller likställighet råder mellan samhällets medlemmar.

Den första och viktigaste rättigheten är att hvarje medborgare eger *tillsätta ombud*, som vid riksdagen skola bevaka så väl hans, som samhällets gemensamma intressen. Huru dermed förhåller sig, tordo äfven vara bekant. Af hvarje lands befolkning utgöres enligt regeln en fjerdedel af dess myndige män (öfver 21 år). Antages Sveriges befolkning till omkring 4,800,000 personer, uppgå de myndige männens antal således till ungefär 1,200,000. Deraf ega rösträtt vid val till andra kammaren i rundt tal allenast 300,000 män, således blott en fjerdedel.

Detta missförhållande vore mindre kämbart, om, såsom i Norge, representationen egentligen blott bestode af en kammare. Men hos oss inskränkes den andra kammarens befogenhet i väsentlig mån genom den första, hvilken eger samma inflytande på lagstiftningen och i det närmaste samma inflytande på beskattningen, som den andra. Den valmanscorps, som utser elektorerna för val af landstingsmedlemmar, hvilka tillsätta första kammarens representanter, utgöres af de omkring 480,000 kommunalt valberättigade. Men bland dessa kan en tiondedel eller 48,000 vid nu gällande kommunala röstskala öfverrösta de öfriga nio tiondelarne. Denna egentliga valmanscorps får åter blott välja bland de omkring 12,000 högst beskattade.

Resultatet blir, att vår representation är sammansatt af en andra kammare, som blott representerar befolkningens mest välmående *sextondedel*, men hvars magtbefogenhet är inskränkt genom en med densamma likstäld första kammare, som egentligen blott väljes af befolkningens rikaste *hundradel* bland den allra rikaste *fyrhundradelen*. Vill man hafva förhållandet uttryckt med afseende på de myndige männen, så representerar andra kammaren deraf blott *fjerdedelen* och är inskränkt genom den första, som egentligen blott utses af den rikaste *tjugufemtedelen* bland den allra rikaste *hundradelen*.

Att en dylik minoritetsrepresentation måste gifva upphof till ett för samhället farligt fåtalsvälde, hvilket till sin fördel lagstiftar och beskattar, är klart och har äfven genom erfarenheten blifvit bekräftadt. Genom 1865 års representationsförändring ändrades valmännens antal blott i obetydlig mån, och densamma utgjorde förnämligast blott en omflytt-

ning af fåtalets magt från ett gynnadt folklager till ett annat. I stället för ståndsväldet kom penningeväldet samt särskildt, trots städernas två eller tredubbla representationsrätt, landsbygdens fastighetsegarevälde. Följderna häraf börjar man nu få röna.

Föga mildras detta fåtalsvälde genom regeringens vetorätt. Stats-tjenarne, från den högste till den lägste, anse sig merändels hafva samma intressen som det rådande fåtalet och samverka därför med detsamma vid de orepresenterade klassernas undertryckande. Ty en gammal regel, genom historiens erfarenhet otaliga gånger bekräftad, är, att det sällan finnes någon person, korporation eller folkklass, som genom något missförhållande i statens inrättning erhållit öfvervigten öfver nationens flertal, hvilken ej, trots all enskild människovänlighet hos dess medlemmar, slutligen missbrukar densamma till de öfrigas förtryckande.

Att denna regel ej heller hos oss blifvit jäfvad, ådagalägges — utom genom ofvan omnämnda förhållanden med beskattning och rösträtt — äfven genom den omständigheten, att en bland de förnämsta samhällsbördorna, nemligen *värnpligten*, af den obemedlade, hvars arbetstid är relativt dyrbarare, utkräfves lika strängt, som af den bemedlade — under det att en bland de förnämsta samhällsfördelarne, nemligen *undervisningen*, i sparsammaste mån utportioneras åt den obemedlade, men dess håfvor deremot i rikaste mått slösas på den bemedlade, enär staten med ungefär samma belopp bidrager till de 14,000 à 15,000 bemedlade barnens undervisning, som till de 750,000 obemedlades, fastän de förra borde kunna bekosta sin egen undervisning. På dylika missförhållanden skulle många andra exempel kunna anföras.

* * *

Att i någon mån häfva slika missförhållanden och minska fåtalsväldets tryck samt i politiskt hänseende åstadkomma den likställighet, som bör utgöra samhällets grundval, erbjuder sig såsom ett medel att införa *allmän valrätt* för alla myndige män, åtminstone vid valen till Andra Kammaren.

Sveriges ståndpunkt i detta afseende, med hänsyn till förhållandet i Europas mest civiliserade länder, framgår af följande uppgifter, som äro hemtade från »Statesmans yearbook» för år 1888, fastän iklädd en populärare form. Rösträtt egdes:

i Belgien	af hvar	45:te	person,
» Holland	» »	34:de	»
» Ungern	» »	18:de(?)	»
» Spanien	» »	16:de eller 17:de	»
» Norge	» »	16:de	»
» Sverige	» »	15:de eller 16:de	»
» Österrike	» »	13:de eller 14:de	»
» Italien	» »	11:te eller 12:te	»
» Danmark	» »	7:de (ungefär)	»
» England	» »	6:te (förut 11:te)	»
» Portugal	» »	5:te eller 6:te	»
» Tyskland	» »	5:te	»
» Schweiz	» »	4:de eller 5:te	»
» Grekland	» »	4:de eller 5:te	»
» Frankrike	» »	4:de	»

Emellertid må anmärkas, att betydelsen af dessa siffror kan modifieras genom andra förhållanden, t. ex. genom enkamarsystemets användande, eller i motsatt fall genom första kammarens sammansättning och befogenhet i förhållande till den andra, äfvensom genom inskränkande bestämmelser rörande valbarhet i förhållande till valrätt, arfvodes befintlighet för andra kammaren eller icke, o. s. v.

Mot rösträttens omedelbara utsträckande från 800 kronors strecket till den allmänna rösträtten har man anmärkt, att ett dylikt steg vore för tvärt och kunde medföra vådliga följder, hvarför det vore bättre att på de partiella reformernas väg och så småningom nalkas det mål, man dock erkänner såsom det enda rätta. I följd deraf har man ofta föreslagit sänkandet af census för valbarhet till 700, 600, 500 och 400 kronor, jemte dermed sammanhängande ändringar i afseende på besutenhet o. s. v.

Med anledning häraf må erinras att äfven antagandet af 500 kronors strecket blott skulle öka valmännens antal från 300,000 till närmare 400,000, och att till och med ur denna synpunkt så radikalt steg som antagandet af 400 kronors strecket eller rösträtts skänkande åt alla, som hafva kommunal rösträtt, blott skulle öka valmännens antal till omkring 480,000, men att fortfarande 720,000 skulle vara uteslutne. Med andra ord skulle i sistnämnda fall blott *två femtedelar* af myndige män erhålla rösträtt under det de öfriga *tre femtedelarne*, eller den stora mängden, fortfarande vore utesluten från denna enkla politiska rättighet.

Genom 500 kronors strecket skulle blott hvar 12:e person erhålla rösträtt, i stället för hvar 16:de, och genom 400 kronors strecket blott hvar 10:de, o. s. v.

Tydligt vore att äfven genomförandet af sistnämnda reform, hvarigenom rösträtten utvidgades med blott en knapp *sjettedel* af Sveriges myndige män, icke skulle tillfredsställa de fortfarande uteslutna, utan omedelbart efter sitt genomförande framkalla en ytterligare agitation, som ånyo oroade samhället och hvilken vore så mycket mera berättigad, som genom denna ringa tillsats, blott den minoritet förstärktes, hvilken lagstiftade och beskattade till sin egen förmån. Skola *allas* intressen inom representationen bevakas, så måste äfven *alla* hafva samma rätt att åtminstone utse ombud till Andra Kammaren.

Det skäl, som i främsta rummet plägar anföras mot hvarje utvidgning af den politiska rösträtten och isynnerhet mot den allmänna rösträtten, är att hos den stora massan icke skulle förefinnas *den politiska bildning och erfarenhet*, som erfordras för deltagandet i det offentliga lifvet. Och i sammanhang dermed har man å ena sidan framhållit, att blott innehafvandet af en något så när oberoende ekonomisk ställning skulle kunna medföra den politiska insigt och sjelfständighet, som erfordras för rösträttens utöfvande, liksom å andra sidan frånvaron af dessa vilkor lätteligen skulle kunna göra massorna till ett rof för agitatorer och demagoger, hvilka till deras eget och samhällets skada skulle missleda dem.

Att dessa skäl, för så vidt de äro upprigtigt menade, hafva *något* berättigande, må gerna erkännas. Mot deras absoluta giltighet hafva dock åtskilliga befogade invändningar blifvit gjorda. Sålunda har man anmärkt, att det för mängden aldrig kan blifva fråga om omedelbart utöfvande af någon slags politisk verksamhet, utan blott om utseende af ombud därför under en viss period. Likaså har framhållits, att, om än må medgifvas att en större politisk bildning existerat hos ett mycket litet fåtal, som i följd af sin befattning eller sin ställning företrädesvis sysselsätter sig med offentliga angelägenheter, erfarenheten dock ingalunda ådagalagt, att nämnda bildning i allmänhet i högre grad förefunnits hos den röstberättigade minoriteten, än hos det uteslutna flertalet. Ett dylikt förhållande tordo äfven hafva en viss grad af inre berättigande i följd deraf, att de, som sakna en rättighet, vanligtvis äro vida mera måne om att skaffa sig kvalifikationer för dess förvärfvande, än de som redan äro i oqvald besittning deraf och icke behöft kämpa för dess ernående. I öfrigt har blifvit anmärkt, att någon verkligt politisk bildning näppeligen kan vinnas på annan väg än genom utöfning af politiska rättigheter, och att man der-

för i samma stund man förvägrar den stora mängden den första rättigheten, nemligen att välja riksdagsman, äfven för densamma gör omöjligt att någonsin kunna ernå politisk bildning.

Slutligen må erinras, att, hvilka olägenheter än må anses medfölja den allmänna rösträtten, desamma torde vara obetydande i förhållande till de faror, som måste hota samhället, om en minoritet, med förbiseende af flertalets intressen, till sin förmån får lagstifta och beskatta.

Om i öfrigt farhågorna för bristande politisk bildning hos de representerade utgjorde verkliga skälet till det ständiga förkastandet af hvarje förslag till rösträttens utvidgande, borde man göra allt för att förskaffa massorna det felande vetandet. Men i stället gör man motsatsen och tillbakavisar med ängslig försigtighet hvarje försök att få de ämnen, som skulle representera de första grunderna för den medborgerliga bildningen, införda i folkskolan, i elementarskolan, vid arbetarföreläsningar och alla andra tillfällen, der politisk upplysning kan vinnas.

Nej, orsaken till de upprepade afslagen på fordringarne å rösträttens utsträckning ligger nog deri, att den minoritet, som har magten i händerna, finner sig väl i dess åtnjutande och därför icke gerna vill dela med sig deraf, utan gör allt, som i dess förmåga står, att hindra de utanför stående att komma i besittning af lika rättigheter. Att så är förhållandet, har 1888 års konstitutionsutskott öppet uttalat med en tydlighet, som ej lemnar något tvifvel öfrigt, då det, såsom hufvudsaklig grund för afstyrkandet af alla då föreslagna sänkningar af strecket, äfven de obetydligaste, anförde den uträkningen, att fastighetsegarne på landet ibland de 145 valkretsar, de redan beherska (utom 7), *möjligen* skulle kunna förlora öfvervigten inom 68.

Hvad man fruktar eller föregifver sig frukta, är att den stora massan, om den finge politisk rösträtt, ensidigt skulle söka främja sina intressen på de nu privilegierades bekostnad.

Att massan efter hand skulle fråntaga de privilegierade deras orättvisa företrädesrättigheter samt åstadkomma *likställighet* i afseende på rättigheter och skyldigheter, fördelar och bördor, är nog troligt. Men att någon ensidighet skulle ligga deri, om den nu från representationen uteslutna majoriteten äntligen komme till sin rätt mot den herskande minoriteten, torde näppeligen med fog kunna påstås. Hvaruti ensidigheten skulle bestå, har man ej heller närmare hört angifvas, om ej möjligen i den progressiva beskattningens införande. Men äfven om så blefve för-

hållandet, torde ingen med fog kunna påstå, att densamma vore mindre berättigad än den nuvarande beskattningen.

Dessutom har man redan en erfarenhet i afseende på den allmänna rösträttens ringa olägenheter, som borde vara öfvertygande äfven för dem, som verkligen frukta dess faror. Densamma har under ej så kort tid i mer eller mindre utsträckt mån varit tillämpad i flere bland Europas största och mest framskridna kulturländer, såsom t. ex. England, Frankrike och Tyskland. Hvad utvisar denna erfarenhet?

Till en början möter man det märkliga sakförhållandet, att i dervarande riksdagar ytterst få representanter, tillhörande den stora massan eller kroppsarbetarnes klass, blifvit invalde. Om denna företeelse äfven i någon mån kan förklaras genom arbetarnes inbördes afund, hvarpå äfven hos oss ej så få exempel förefinnas, äfvensom genom saknaden af arfvoden och genom valkostnaderna på flere ställen, så måste skälet till densamma hufvudsakligen sökas deri, att den stora massan, i följd af dess vanliga sunda instinkt, inser bildningens och förmögenhetens öfvervägande berättigande till deltagande i politiska ärenden och därför företrädesvis väljer dess innehafvare till riksdagsmän. Huru demokratiskt en riksdag än må blifva sammansatt, skola inom densamma den politiska erfarenhetens och det ekonomiska oberoendets representanter alltid hafva det största inflytandet.

Äfven om den allmänna rösträtten införes, skall det dröja länge, innan dess flertal kommer att utgöras af kroppsarbetare. Och äfven om det sistnämnda kommer att ega rum, skall deras inflytande i alla händelser blifva ringa, så länge de sakna den politiska sakkunskapen och den rätta insigten af sina egna intressen. Men när denna insigt en gång genom utöfningen blifvit förvärfvad, då skall den allmänna rösträtten upphöra att innebära några vådor. I samma stund massan inser de för samhällets bestånd nödvändiga vilkoren, då skall nämnda rösträtt blott användas till befrämjande af förnuftiga reformer, som icke skada berättigade intressen hos någon samhällsklass, utan äro nyttiga för det hela.

Under tiden har samma rösträtt dock tjänat såsom en *säkerhetsventil*, hvilken kan förekomma och stilla mycken oro i samhället. Om den stora mängden endast känner sig i besittning af denna rättighet, lugnar den sig och tänker att den tid alltid kommer, då den kan göra sina intressen gällande. Vill den ej begagna sig af sin rätt, må den stå sitt eget kast.

Men, torde man invända, under tiden kunna agitatorer och demagoger bemäktiga sig massornas sinnen och för sin egen uppkomst miss-

bruka deras politiska oerfarenhet till att vilseleda dem i afseende på deras verkliga intressen och samhällets fördelar samt sålunda åstadkomma rubbningar i samhällsordningen. Bästa exemplet härpå utgöra t. ex. socialisterna, hvilka öfverallt skaffat sig inflytande och utgöra en fara för samhällets lugn.

Härpå må svaras, att den allmänna rösträtten sjelf torde utgöra bästa botemedlet mot agitatorers oväsande. Det är en stor skilnad mellan nutidens stora representativa samhällen och forntidens små stadsrepubliker, der allmänna ärenden omedelbart afgjordes på torgen och vältaliga demagoger kunde erhålla ett oberättigadt inflytande. Hvad de nu kunna uträtta vid ett folkmöte eller i en klubb, särdeles inom stora industriella arbetarcentra, inskränker sig till mindre kretsar och är utan betydelse för det stora hela och isynnerhet för den talrika och vidt spridda landtbefolkningen, som vanligtvis genom sin mängd faller utslaget.

Hvad särskildt beträffar den på många håll försporda farhågan för socialisterna, må det ursäktas mig, om jag anser densamma hos dem, som verkligen ega kännedom om de politiska förhållandena, såsom ett blott svepskäl för motstånd mot genomgripande reformer i allmänhet och särskildt mot den allmänna rösträtten. I det hänseendet må det tillåtas mig åberopa, hvad jag yttrade i mitt anförande i Första Kammaren, då rösträttsfrågan behandlades vid 1888 års riksdag. Socialismen kan blott vara farlig såsom ett uttryck, i brist på annat, af massornas berättigade missnöje i ett samhälle, der missförhållandena äro så skriande som i Tyskland, der den egentligen har sitt tillhåll. Men må man undanrödja anledningarne till detta missnöje, och det skall snart visa sig att socialisterna sammansmälta till en obetydlig nationalekonomisk sekt utan politiskt inflytande. Hvilken roll spelar t. ex. socialismen i Schweiz, England, de Nordamerikanska fristaterna och i sjelfva Frankrike? En högst obetydlig. Och egentligen tjenstgör den blott såsom reaktionens spöke, då det gäller att skrämma de okunnige och räddhågade för de minsta politiska reformer.

I öfrigt må anmärkas, att erfarenheten utvisat, det allmänna rösträtten, långt ifrån att utöfva något synnerligt inflytande på ett lands statsförfattning, visar en märkvärdig förmåga att ansmyga sig till nästan hvilket statskick som helst. Så blomstrar i England, trots dervarande utsträckta politiska valrätt, den aristokratiskt-konstitutionella monarkien. I Frankrike existerar den visserligen tillsammans med den republikanska statsformen. Men i Tyskland florerar oaktadt densamma ett militäriskt-aristokratiskt statskick, som nästan gränsar till envælde. Såväl der, som i Frankrike, med-

gifver den en till ytterlighet drifven centralisation af den verkställande magten. Men såväl i Schweiz som Nordamerika trivdes den tillsammans med en lika utsträckt decentralisation med federationsförfattning. Det vill häraf synas, som om allmän politisk rösträtt ganska väl skulle kunna förefinnas under de mest olika statsformer, utan att samhället derigenom sönderbrytes eller massans intressen på något obefogadt sätt tillgodoses.

Hvad särskildt beträffar dess införande i vårt fädernesland, synes mig detsamma kunna ske med mindre vådor, än någonstades i utlandet. Det svenska folkets politiska bildning torde i intet hänseende stå efter de främmande nationers, som redan innehafva den allmänna rösträtten. Det lugna, nästan tröga nationallynet hos en befolkning, som till större delen bor på landsbygden och ingalunda torde vara behäftad med de hetsigheter, om hvilka man ibland ordar, skall säkerligen föranleda den allmänna rösträttens begagnande med omtanke och försigtighet.

Hvad i det hänseendet möjligen skulle kunna brista, är vår Första Kammare, med dess konservativa sammansättning, särdeles egnad att afhjelpa. Denna kammares återhållande kraft torde vara tillräckligt stor, äfven om i densamma några inskränkningar genom ändringar i den kommunala rösträtten skulle vidtagas. Och hvad Första Kammaren möjligen skulle underlåta, det skulle säkerligen regeringen, med dess absoluta veto i lagstiftningsfrågor, icke försumma att godtgöra.

Af hvad jag sålunda haft äran anföra, torde framgå, att för mig icke finnas de säkerligen oberättigade farhågor, som man vanligtvis hyser eller föregifver sig hysa med afseende på den allmänna rösträttens omedelbara införande. Tvärtom har jag en liflig känsla för de vådor, som måste ligga i det fåtalsvälde, hvilket blifvit en följd af det nuvarande representationsättets konsekvenser. I följd deraf föreslår jag utan betänklighet:

allmänna rösträttens införande

vid val till Andra Kammaren och skulle blott önska att lika väl hafva lyckats undanröjda farhågorna därför, som jag sjelf saknar desamma.

* * *

Vid formuleringen af detta mitt förslag har min förnämsta omsorg varit att i minsta möjliga mån rubba ordalagen och bestämmelserna i de

paragrafer af den nuvarande riksdagsordningen, som innehålla föreskrifterne om valrätt och valbarhet.

I främsta rummet har varit angeläget att granska och motivera de inskränkningar i valrätten, som ur flere synpunkter kunna tänkas, äfven om densamma göres allmän.

Med afseende härå förekommer till en början bestämmandet af åldersgränsen för valrättens utöfvande. Vår nuvarande riksdagsordning tillerkänner valrätt åt hvarje myndig man, som i öfrigt innehar de kvalifikationer, som derstädes finnas upptagne. Om valrätten nu göres allmän, skulle man såsom motvigt därför kunna ifrågasätta en åldersgräns för dess utöfvande af t. ex. 25 eller 30 år. Men då härigenom en ändring i den nuvarande riksdagsordningen skulle föranledas, hvarigenom många tusende män — vid nu gällande riksdagsordning sannolikt 60,000 och i händelse af allmänna rösträttens införande 240,000 — beröfvades en rättighet, som de nu på andra grunder innehafva, och då i alla fall en åldersgräns af 25 år finnes bestämd för valbarhet, samt dessutom mig veterligen inga synnerliga olägenheter medföljt valrättens sättande vid myndighetsåldern i de länder, der densamma finnes stadgad, har jag i detta hänseende icke ansett mig böra ifrågasätta någon förändring af nu gällande bestämmelse.

Likaså med afseende på grundlagens nuvarande stadgande att blott män, men icke kvinnor, skulle få utöfva valrätt. Många äro visserligen de skäl, som skulle kunna anföras för valrätts tilldelande äfven åt kvinnan. Och många de som nitälska för en sådan reform. Men sannolikt skulle dess upptagande i sammanhang med den för tillfället viktigare reformen om allmän rösträtts tilldelande åt männen för närvarande blott försvåra denna reform, hvilken i och för sig dessutom torde böra anses såsom det nödvändiga medlet för kvinnans deltagande, för hvilket äfven kvinnans samundervisning med mannen och förvärfvande af en likartad utbildning samt någon tids deltagande i kommunala värf synes utgöra önskliga förutsättningar. I följd deraf har jag ej ansett mig för tillfället böra ifrågasätta politisk valrätt för kvinna.

Hvad beträffar de vanliga villkoren för deltagande i politiska värf, nemligen innehafvandet af en viss grad af ekonomisk sjelfständighet och af god frejd, synas mig desamma vara på ett lyckligt sätt formulerade genom de i riksdagsordningens § 26 stadgade och här nedan anförda villkoren för valbarhet till Andra Kammaren. Man finner då, att för valbarhet fordras, att ej stå under förmynderskap, att vara befriad från borgenärens kraf, att ej vara under tilltal eller dömd för vanfrejdande brott, att ej

hafva förverkat medborgerligt förtroende eller rättigheten att föra andras talan, samt att ej hafva tillåtit sig obehörigt förfarande vid riksdagsmannaval o. s. v. Då dessa villkor vid en praxis af 25 år, hvarunder den nuvarande riksdagsordningen fungerat, befunnits tillfredsställande i afseende på valbarhet, och ej skäl synas förefinnas att i afseende på valrätt skärpa desamma, har jag trott, att de oförändrade skulle kunna stadgas äfven för sistnämnda rättighet samt derföre i nedanstående förslag flyttat dem till § 14, men underlåtit deras upprepande i § 26, då de genom flyttningen i alla fall innehållas i § 19. Likaså har det i § 26 förekommande villkoret för valbarhet, att ega svensk medborgar rätt, blifvit flyttadt till § 14 samt derigenom erhållit tillämplighet för både valrätt och valbarhet.

Andra villkor och inskränkningar i den allmänna valrätten skulle visserligen kunna tänkas och hafva äfven blifvit ifrågasatta, särdeles med afseende på begångna förbrytelser, som icke uttryckligen medföra vanfrejd. Men då en lista härpå sannolikt skulle nödga till upptagande i grundlagen af en större del af strafflagen och då hittills intet annat af census oberoende villkor för valrätt varit stadgadt, än den i kommunallagarne förekommande fordran på god frejd — hvilken nu skulle förekomma i den till § 14 och derigenom äfven till § 19 flyttade § 26 — samt förbehållen i det hela torde sakna praktisk betydelse, enär det knappast kan antagas att valmännen skulle välja på en förbrytare eller vara okunnige om verkliga förbrytelser hos sina kandidater, synes man kunna nöja sig med ofvan omnämnda bestämmelser, hvarmed äfven grundsatsen att behålla nuvarande grundlagsbestämmelser i möjligaste mån oförändrade sammanfaller.

Till bestämmelserna angående ekonomisk sjelfständighet har man äfven velat foga den, att valman ej får vara i åtnjutande af allmänt fattigunderstöd. Men då sådan person i de flesta fall torde stå under förmynderskap af den korporation, från hvilken understödet utgår, har någon särskild bestämmelse derom ej synt behöflig.

Viktigare har då den invändningen mot allmänna valrätten varit, att personer, som stå i allmän eller enskild tjänst, såsom gemenskapen vid krigsmagten, tjenstehjon, arbetare o. s. v., icke skulle ega det ekonomiska oberoende eller den politiska sjelfständighet, hvilken borde medfölja utöfvandet af den förnämsta medborgerliga rättigheten och skyldigheten. Härpå torde dock kunna svaras, att dylika kategoriers uteslutande, om detsamma än skulle vara möjligt att på ett tillfredsställande sätt formulera, dock skulle medföra en sådan inskränkning i den allmänna valrätten, att densamma förlorade en stor del af sin betydelse, hvartill kan fogas att

många personer med fullt betryggad ekonomisk ställning, dock i följd af sina befattningar i allmän eller enskild tjänst, ja i följd af sin ställning öfverhufvud i samhället, kunna tänkas så beroende, att de i större eller mindre mån äro i saknad af politisk sjelfständighet. På hvad sätt skall då inskränkningen formuleras?

Hvad särskildt angår gemenskapen vid krigsmagten, så utgör den samma en sådan minoritet och står så kort tid i verklig tjänstgöring, att något större men af dess antagna beroende vid valtillfällena näppeligen kan tänkas, hvartill kommer det ansvar för obehörig inverkan på valet, för hvilket öfverordnade enligt mom. e) § 26 af den nuvarande riksdagsordningen äro utsatta.

Med mycket eftertryck har man på senare tider, äfven af den allmänna rösträttens anhängare, sett den fordran uppställes, att valman såsom vilkor för dess utöfvande skulle kunna förete bevis på utskyldernas erläggande eller, såsom fordran vanligtvis blifvit uppställd, hafva betalt direkt skatt till stat och kommun.

Nekas kan ej heller, att den fordran är berättigad, att med den förnämsta rättigheten äfven skall följa fullgörandet af den förnämsta skyldigheten (jemte värnpligten), nemligen att hafva erlagt skatten. För dem, som hafva ringaste kännedom om vårt skatteväsen, torde emellertid icke vara obekant, att, såsom äfven ofvan är omnämndt, hufvuddelen eller 80 procent af skatterna till staten och en icke ringa del af skatterna till kommunen — förutom alla till samma belopp som kommunens uppgående skatter till enskilde i följd af skyddstullarne och bränvinslagstiftningen — utgöras af *förbrukningsskatter*, hvilka i vida högre mån än efter förmågan drabba just de folkklasser, som genom allmänna rösträtten skulle tillerkännas deltagande i offentliga angelägenheter. Men dessa klasser måste då genom förbrukningen *med eller mot sin vilja betala den drygaste delen af skattebördan* och torde därför på denna grund i främsta rummet vara befogade att tillgodonjuta den förnämsta rättigheten.

Fordran på erläggandet af direkt skatt till staten och kommunen synes dessutom hufvudsakligen vara föranledd genom förbiseendet af den omständigheten, att de på debetsedlarne uppförda utskylderna egentligen blott upptaga större delen af skatterna till kommunen, men en obetydlig del af skatterna till staten, under det skatternas hufvuddel derstädes icke är synlig. Vid sådant förhållande synes obilligt att göra erläggandet af skattens mindre del till vilkor för valrätten, då i alla fall den ojemförligt större delen inbetalas och tillika den allmänna värnpligten fullgöres.

Erkännes detta, torde äfven hela frågan om valrätts förlorande i följd af *oguldna utskyld* kunna undanskjutas. Densamma har uppkommit derigenom, att man såsom vilkor för politisk rösträtt i främsta rummet fordrat åtnjutandet af *kommunal* rösträtt, hvilken åter gjorts beroende af inbetalningen af de *kommunala* utskylderna, hvilken sistnämnda fordran icke syntes obillig, då dessa utskylders hufvuddel utgöres af den direkta skatt, som finnes uppförd å debetsedeln. Men skiljer man den politiska rösträtten helt och hållet från den kommunala, synes de kommunala utskyldernas erläggande alls icke böra utgöra något vilkor för den politiska rösträttens utöfvande.

Öfverhufvud torde hvarje inblandning af lagstiftningen för kommunen eller beivllningen i den politiska lagstiftningen, särdeles hvad beträffar rösträtten, vara olämplig, då den förra kan ändras på samma väg som den allmänna lagen eller beivllningsstadgan, men den senare uteslutande torde kunna ändras genom grundlagstiftning. Följderna häraf hafva äfven kämbart gjort sig gällande genom de vexlande bestämmelserna rörande existensminimum och beivllningsafdrag, hvilkas tillämpning åter visat sig beroende af taxeringskomitéernas tillfälliga bedömande. Ensamt de här af flytande olägenheterna torde utgöra ett kraftigt skäl för de kommunala rösträttsbestämmelsernas afgjorda åtskiljande från de politiska, hvilket jag äfven konsekvent sökt tillämpa, liksom de alldeles kunna häfvas genom införandet af den allmänna rösträtten.

Blott en förändring i kommunallagarne torde mitt förslag tarfva, nemligen åläggande för kommunalnämnder och magistrater att, i sammanhang med upprättande af kommunala rösträttslistor, äfven upprätta listor öfver de till politisk rösträtt befogade, hvilka, efter viss anmärkningstid, ensamt böra ega vitsord vid riksdagsmannaval.

Med ledning af ofvanstående har jag tänkt mig att de ändringar i riksdagsordningen, som skulle vara erforderliga för införande af allmän rösträtt vid val till Andra Kammaren, på följande sätt skulle kunna formuleras:

§ 14.

Nuvarande lydelse.

Valrätt tillkommer inom den kommun, der han bosatt är, en hvar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad man, hvilken antingen

Föreslagen lydelse.

Valrätt tillkommer inom den kommun, der han bosatt är, hvarje svensk medborgare, som under kalenderåret före valet fyllt tjuguet år.

eger eller med stadgad åborätt innehafver fast egendom på landet eller i stad till ett taxeringsvärde af minst ett tusen riksdaler, eller för lifstid eller för minst fem år arrenderar jordbruksfastighet till taxeringsvärde, ej understigande sex tusen riksdaler, eller ock erlägger till staten bevilling för en till minst åtta hundra riksdaler uppskattad årlig inkomst.

Ej må valrätt utöfvas af:

- a) den som står under förmynderskap;
- b) den som till borgenärer all sin egendom afträdt och icke, på sätt lag förmår, gitter visa, att han från deras kraf befriad är;
- c) den som för vanfrejdande brott är under tilltal, eller blifvit för sådant brott till ansvar dömd eller under framtid stäld;
- d) den som är förlustig medborgersligt förtroende eller förklarats ovärdig att inför rätta föra andras talan;
- e) den som blifvit förvunnen att hafva vid riksdagsmannaval med penningar eller gåfvor sökt värfva röster, eller mot vedergällning afgifvit sin röst, eller genom våld eller hot stört valfriheten.

§ 17. mom. 2.

Vid dessa val skola till efterrättelse tjena de för kommunerna gällande röstlängder, som böra innehålla anteckning om dem, hvilka enligt 14 § valrätt tillkommer.

Vid dessa val skola till efterrättelse tjena de längder öfver valberättigade vid riksdagsmannaval till Andra Kammaren, som af kommunalnämnder eller magistrater böra upprättas.

§ 26.

Riksdagsmannabefattning kan endast af svensk medborgare utöfvas.

Ej må såsom riksdagsman erkännas o. s. v.

Utgår.

På grund af hvad jag sålunda haft äran anföra, och med anledning af talrika uppmaningar från rösträttsföreningar och arbetareföreningar inom olika delar af landet, hvilka under en längre tid till mig blifvit stälde och ännu fortgå, får jag vördsamt föreslå,

att Riksdagen för sin del måtte antaga till hvi-
lande för grundlagsenlig behandling ofvan framställda
förslag till ändringar af §§ 14, 17 och 26 i riksdags-
ordningen.

Om remiss till konstitutionsutskottet anhålles.

Stockholm den 12 februari 1890.

J. Mankell.